

ENTREVISTA

Castellet: “És un llibre d’una plena vigència”

PÀGINA 3

REPORTATGE

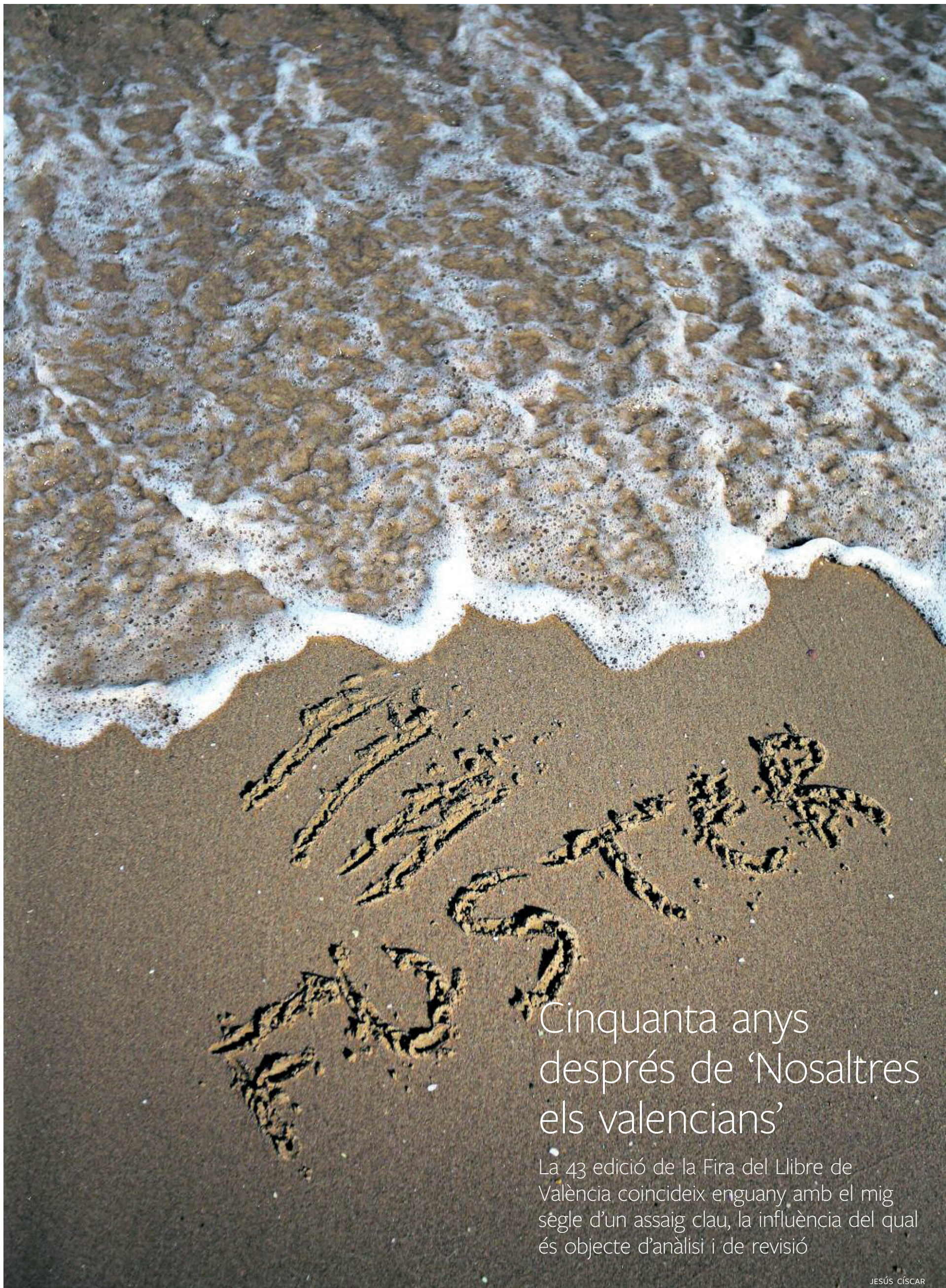
Els valencians es miren en un llibre iniciàtic

PÀGINES 4 I 5

LLIBRES

Panorama d’un any en les lletres valencianes

PÀGINA 7

Cinquanta anys després de ‘Nosaltres els valencians’

La 43 edició de la Fira del Llibre de València coincideix enguany amb el mig segle d’un assaig clau, la influència del qual és objecte d’anàlisi i de revisió

El país com a problema

La deriva del poble valencià exigia, a parer de Fuster, una resposta moral

FRANCESC CALAFAT, València

Fuster era conscient de ser un escriptor d'una cultura, d'un país, "inexistent". Viu a les catacumbes. El règim el tolerava, però no hi comptava. Més aviat la supervivència de la cultura en català era una punxa en el taló. L'escriptor es veia enmig del remolí d'un món ben a prop de l'abisme. També sabia que la soga de Franco no era eterna. Era una illa enmig d'Europa, enmig de la cultura. Per a Fuster —i per a molts— la literatura no era només efusió íntima —que també—, no podia viure en l'aire, li calia una cultura arrelada. Les excitacions que generaven els escriptors dels cinquanta s'esvairien si no es feia res. La deriva tràgica del país exigia una resposta moral, una implicació, perquè un "poble" és una font poderosa d'identitat personal i col·lectiva, i, per tant, per a molts era una càrrega ètica irrenunciable. Calia "la nostra preocupació i la nostra acció", deia Fuster. Ell mateix urgia rigor, risc i responsabilitat. És a dir, feia falta actuar. Un primer pas era repensar la història i fabricar-se una visió de conjunt per a posar les bases de la nova etapa. Així, Fuster demanava claredat i agafar els assumptes per les ferides: netejar-los de tòpics, mites i prejudicis i auscultar, tot seguit, la història, detectar els problemes i traure'n conclusions a fi de reorganitzar els fonaments del futur i de la cultura. Una cultura que sintonitzarà amb el dial del món.

Un tema clau era revisar la qüestió valenciana i el lligam amb la resta dels territoris que fan servir la mateixa llengua. Calia fer-ho en termes moderns i de rigor. Fuster ho va fer en *Nosaltres, els valencians*. Els resultats ja els sap el lector. Fracturà la ficció d'un paradís de tòpics que imposava el règim i estimulà una altra imatge del país. Des d'aleshores, historiadors, sociòlegs o economistes s'apuntaren al tren de mirar amb ulls nous la realitat valenciana. Han passat molts anys i les coses han canviat radicalment. I no es tracta

L'escriptor Joan Fuster en una imatge dels anys vuitanta. / JORDI VICENT

Fuster demanava claredat i agafar els assumptes per les ferides

L'assaig era un trampolí per a situar-se en el moviment de la història

ara de combregar amb cada paraula seua. El seu impacte va ser fer preguntes ineludibles i aportar-hi arguments de pes, transcendents. El que preval de Fuster és la seua actitud, l'obertura mental que exigia. El dilema nostre és: serem capaços de fer els interrogants necessaris i tamar raons rellevants.

Fuster considerava que el paper subaltern que exercia el País Valencià l'abocava a la letargia més absoluta. Superar-la era as-

pirar a convertir el país en protagonista del present. Per a començar, era inajornable explicar quins eren els "déficits profunds" que impediien ser un poble normal. Alguns historiadors apunten que la seua concepció n'és feble, perquè es basa només en la llengua i la història. Això no és cert, si més no del tot, perquè precisament si els valencians volien que tingueren valor no els restava altre remei que preservar de la seua identitat i, per aconseguir-ho, havien de cohesionar-se com a grup i tamar projeccions de futur. La cultura valenciana només podria salvar-se si oferia "productes" de qualitat i ambició.

La singularitat dels papers de Fuster és la seua força comunicativa. Presenta els temes per la implicació que poden tenir, per la seua urgència vital o social, davant els quals el lector no pot quedar indiferent. La manera directa d'apel·lar al lector, de dir-li que ell també és responsable del que passa, era novetat per la

seua gosadia en la València asfixiada de la postguerra.

L'assaig, per a Fuster, era un trampolí per a situar-se en el moviment de la història, un dispositiu des del qual "aclarir-se" provisionalment les accions dels humans. La seua mirada pot ser escèptica, però alhora mira de ser raonable i pràctica. Sap que les explicacions no són asèptiques; no hi ha fets purs, van acompanyats de valors. S'ha de ser diàfan i des d'ací ser tan assenyat com es puga. Per això li produïen urticària les postures absolutes i tota metafísica que cercara l'essència de les coses; Fuster es conformava de reconèixer-les, no perdre's en imatges inadequades, perquè el que hem de valorar és l'home, la "realitat" que va fent l'home, la "realitat" que va fent-se l'home. Avui l'amplitud de la mirada de Fuster potser ens resulta normal —de segur?—, però quan aparegué va ser un cràter en el mur del franquisme. I a això, a la seua obertura mental, no podem renunciar.

PUNT DE MIRA

Nosaltres, 25 anys

Joan F. Mira

Quan celebràvem els vint-i-cinc anys de *Nosaltres els valencians*, vam omplir molt de paper explicant què havia significat el llibre insigne, vam fer actes, simposis, conferències, i tot el que s'havia de fer. També a Sueca els amics de Fuster organitzaren, lògicament, l'acte commemoratiu que calia. Em convidaren a parlar en aquell acte, i una estona abans de l'hora vaig trucar a la porta de l'autor per mirar si faríem una xarradeta prèvia. El local de

l'homenatge era a pocs metres de casa de Fuster, i per tant no em va estranyar gens trobar-lo en pijama, cosa que era bastant habitual, com sap tothom. Però arribà l'hora de començar, jo li vaig preguntar si no es vestia per assistir a l'acte, i em va dir que no, que no hi pensava acudir, a pesar de figurar la seua presència com a peça forta del programa. Res a fer: no tenia ganes d'homenatges ni de festes. Aquell fet, i molts comentaris que recorde, em fan dubtar si Fuster ara mateix, si fóra viu, es trobaria a gust en aquesta atmosfera de culte canònic i de textos citats com escriptures. L'hagiografia no era el seu gènere literari preferit, excepte per a aplicar-hi el sarcasme o la saludable burla, i estic segur que tampoc li hauria agradat ser ell mateix objecte d'aquesta pràctica detestable. Una vida de sant és aquella que està plena, per definició, de fets sempre exemplars, i de

paraules sempre infal·liblement inspirades. Una cosa, en definitiva, molt penosa i avorrida. Del que estic ben segur és que Fuster, allà pel 1961, no es va avorrir gens ni mica: encara no era sant, ni esperava ser canonitzat, sinó que era un simple mortal extremadament intel·ligent, que llegia moltíssim, pensava, bevia, escrivia, fumava i parlava amb els amics. I que desitjava per al seu poble i país el millor dels futurs possibles. Llavors (ho recorde molt bé, i seria una esplèndida "floreta" per una vida exemplar de Sant Joan F.), apuntava fets i reflexions, notícies, citacions i tot allò que trobava que podia servir per a explicar "qui som" i "per què som com som", i quan tingué una caixa plena de paperetes, va començar a escriure el llibre necessari. El llibre va ser escrit en alguns mesos i es digué, finalment, *Nosaltres els valencians*: Fuster mateix, quan l'escrivia, no sabia com s'havia de dir.

A LA LLETRA

“Nosaltres?”

Albert Garcia i Hernández

A Sueca, gener i febrer del 1962, Joan Fuster finalitzava *Nosaltres, els valencians* així: "(...) jo, i els qui vénen darrera meu, ¿no som el testimoni d'una perduració i alhora d'una renovació 'important'? No pas nosaltres, però tot allò que ens ha fet fer com som, és el que ara mereixeria d'ésser analitzat: deixem-ho per a la gent de les pròximes generacions".

Què n'han dit, aquestes generacions posteriors?

Potser era atrevit clavar un conjunt heterogeni i divers en un excessiu "nosaltres". Potser era atrevit parlar en nom de nosaltres. Un sindicalista del Port de Sagunt, un llaurador de l'Horta, un anarquista d'Alcoi, una fallera major; tots ells són valencians, però difícilment podrien identificar-se amb un nosaltres. Fuster coneixia, per exemple, l'obra de Marx (en la introducció comenta: "Per dir-ho abusant de la terminologia d'un il·lustre barbut: 'explicar' serà una invitació a 'transformar'"); i em consta que va llegir Herbert Marcuse, per posar un altre exemple. Tampoc calia oblidar l'arrasament (morts, empresonats, exiliats) que va suposar ser la darrera "regió rebel" a Franco. L'ombrívola casa de Fuster a Sueca metaforitzava aquell ambient. És a dir: no tot era històries de Renaixença.

L'any 1962 ja apuntava cap a un esclafit de lluites laborals, socials, polítiques. Crec recordar que durant aquella dècada la revista *Cuadernos para el diálogo* va publicar els resultats d'una enquesta feta a Euskadi. I manifestava la sorpresa en comprovar l'alt nivell d'assimilació a la llengua i la cultura basques dels immigrants. Igual és precipitat atribuir-ho al bon ofici d'unir lluita social i idiosincràsia que han demostrat els dirigents del País Basc. I què deien al País Valencià les generacions posteriors? La massiva manifestació demanant l'Estatut d'Autonomia va mostrar un rostre decidit que va acovalidar tots els partits polítics. Encara estem pagant-ho.

Dos anys més tard, març del 1964, podem llegir en el pròleg de la segona edició: "Els grups o grupets als quals repugnaven les conclusions tàcites o confessades de *Nosaltres, els valencians* van replicar-me amb quatre escarafalls exasperats: no amb procediments racionals de refutació. I com que, de més a més, l'ofensiva tenia origen i estil de marcat aire feixistoide, es desautoritzava per ella mateixa. Mentrestant, i per falta d'interlocutors, es frustrava l'esperança d'un diàleg franc i comunitàriament lucratiu. La polèmica no fou polèmica —debat d'igual a igual i subjecte a la decència d'unes regles òbvies— ni va tocar cap qüestió de fons. Potser les circumstàncies i l'ambient no permetien res més que això...".

No. Permetien molt més, però les generacions posteriors...

JOSEP MARIA CASTELLET CRÍTIC, EDITOR I PRESIDENT DEL GRUP 62

“Nosaltres els valencians” és un llibre d’una plena vigència”

FRANCESC VIADEL Barcelona
La rebuda de Josep Maria Castellet (Barcelona, 1926) al seu despatx, en ple cor del Raval de Barcelona, no pot ser més profitosa. El crític literari, escriptor i president del Grup 62 rep afablement i tot seguit deixa anar sobre la taula uns quants sobres farcits de papers. Es tracta de l’original mecanografiat de *Nosaltres els valencians*, les proves d’impremta i les correccions del llibre per a una segona edició. A la taula hi ha també una còpia del contracte entre l’editorial i Joan Fuster. La lectura atenta del contracte confirma de nou la veracitat de la *boutade* fusteriana. En el desé punt, l’assagista, fa constar que es compromet “a regalar a l’editor un titot (en dialecte: gall d’indi) per cada reedició que l’editorial faci de l’obra”. És evident que Fuster se’n reia per dessota el seu nas aquilí —i encara ara—, de qualsevol temptació localista, també de les possibilitats remotes de reeixir en un negoci com aquell, igual que quan va escenificar la seua entrada com a soci capitalista del setmanari *El Temps* aportant una trista pesseta.

En tota aquella paperassa un punt envellida, plena de gargots, de precisions, indicacions escrites a mà per l’autor mateix, hi ha l’origen de dues aventures d’una enorme transcendència. Una, el naixement de 62, per tal com *Nosaltres els valencians* és el llibre amb què es va estrenar l’editorial el Sant Jordi del 1962, punt de referència obligat de la història recent de la cultura catalana. L’altra, és molt més suggeridora i estranya. L’aventura del naixement del País Valencià, en definitiva, el de la idea d’una societat amb voluntat de deslliurar-se de sucursalismes de tota mena, amb vocació d’estricta modernitat.

El 1962 Josep Maria Castellet encara no treballava a l’editorial on arribaria dos anys més tard, però feia temps que coneixia l’escriptor, almenys des de la sego-

na meitat dels cinquanta. “Aleshores”, repassa, “jo coneixia poc València, la seua gent... potser només la Maria Beneyto i, encara no, vull dir, personalment. Havia llegit un llibre seu en una petita col·lecció de poesia. Un dia vaig venir a fer una conferència convidat per una associació d’estudis americans. Llavors, Vicent Ventura em va dur a un bar a la plaça de l’Ajuntament on al vespre es reunia el grup i feien tertúlia. Fuster em va fer molt bona impressió. Era molt càustic, però, ens hi vam entendre: ell m’atacava i jo també”, somriu. “Després li vaig enviar el meu primer llibre, *Notas sobre literatura española contemporánea* (1955), i, partir d’aquí, iniciarem una petita correspondència”. Castellet ha deixat constància dels començaments del que fou una dilatada relació amb el de Sueca en *Seductors, il·lustrats i visionaris* (Ed. 62). El

“Era molt càustic, però, ens hi vam entendre: ell m’atacava i jo també”

“Joan Fuster fou l’intel·lectual amb més influència d’Edicions 62”

rerefons de les mítiques primeres converses poètiques a l’Hotel Formentor, celebrades al maig del 1959, i dels actes dels premis literaris de Gandia en el V centenari de la mort d’Ausàs March l’octubre del mateix any, li serveixen per a dibuixar els contorns interiors d’un Joan Fuster indagador i irònic. Uns quants anys després arribaria *Nosaltres els valencians*. Castellet recorda com va anar, tot i que per aquell temps encara no havia aterrat a l’editorial fundada sota l’advo-

Josep M. Castellet fotografiat a la seu d’Edicions 62. / CONSUELO BAUSTISTA

cació de Josep Benet pels joves Ramon Bastardes i Max Cahner, tots dos procedents de l’ambient de Montserrat.

“Fuster”, explica, “tenia una gran influència sobre ells, només comparable a la influència que exercia Josep Benet, que era el gran impulsor de totes les idees. És una relació sorprenent, la d’uns joves molt interessats pel País Valencià. Aquí era un tema que no havia interessat ningú d’aquells cercles de poetes que venien de la II Repú-

blica, no ho entenien... Curiosament, també, Fuster no fa el contacte amb aquests grups de noucentistes sinó amb el catalanisme de l’exili”. “*I Nosaltres els valencians* causà una gran sorpresa. El llibre representa l’ampliació de la visió de la cultura catalana des d’una òptica de Països Catalans, per cert, sempre tan entredita aquí a Catalunya”, afirma. “Joan Fuster serà”, assegura Castellet amb rotunditat, “l’intel·lectual amb més influència de 62, un dels fars

d’il·luminació de l’editorial... Hi ha molts detalls d’aquest pes”.

El 12 de març de 1968 Castellet ja feia quatre anys que s’ocupava de la direcció editorial de 62. Aquell dia es produeix també un fet important. L’editor presideix la publicació del primer volum de les obres completes de Joan Fuster en un acte que serveix també com a excusa per a inaugurar la llibreria Tres i Quatre de València. L’Equip Realitat tatua el local amb uns retrats de l’assagista caracteritzat d’entremaliat i divertit diable pop art. La classització de l’assagista dóna idea d’aquesta influència al·ludida per Castellet. És un fet una mica sorprenent sobre el qual Fuster es referirà en el pròleg amb la seua característica acidesa. Convertir-se en clàssic és una de les pitjors coses que li podien passar, escriurà. L’epítet li resulta, “lleugerament mortuori”. Per a Castellet el fet té una explicació molt prosaica: “Només cal veure l’ambient fusterià que hi havia a la casa, tots érem, a més, molt amics”, resumeix.

Aquell bon ambient només es ressent quan Cahner ix de l’editorial a conseqüència del fracàs d’*Enciclopèdia Catalana*, una idea que portava al cap des que el règim el va fer fora per un temps i es va haver d’establir a Perpinyà. “En el moment en què es muntava ja s’havien acabat els diners. Ningú no sabia fer enciclopèdies i allò, a més, requeria una logística, venedors, etc. Va ser una catàstrofe des del punt de vista de la gestió. I l’1 de desembre de 1969 el projecte ja estava fora de 62. Arribà Jordi Pujol, que va cercar uns prohoms, Cendrós, Carulla... i se’n va endur Cahner i l’Enciclopèdia. És clar, allò va afectar les relacions de Fuster amb l’editorial. Al cap i a la fi, era molt amic de Cahner. Vaig anar amb Bastardes a veure’l a Sueca i la cosa es va reconduir...”, recorda.

Fuster continuà escrivint i, sobretot, influïnt inclús després del seu retraïment a les acaballes dels setanta en un clima d’agressions i retrets fins i tot llançats des del mateix món del valencianisme. Com siga, *Nosaltres els valencians* serà, sens dubte, un dels seus assajos més transcendents. Mig segle després, Castellet, l’amic i l’editor, és categòric: “*Nosaltres els valencians* és un llibre d’una plena vigència”.

ASSAIG
per **FRANCESC CALAFAT**

VIATGE PEL MEU PAÍS
Joan Garí i Joan V. Vicent
Editorial Tres i Quatre
València, 2012
384 pàgines

Joan Garí rememora el viatge físic i reflexiu que Fuster va descriure en *El País Valencià*, publicat ara fa cinquanta anys, amb la pretensió d’homenatjar l’escriptor de Sueca i constatar les transformacions que s’han produït en el territori (paisatgístiques, urbanístiques, econòmiques i de mentalitat) al llarg d’aquestes cinc dècades. El fotògraf Joan Antoni Vicent il·lustra el llibre amb fotografies en blanc i negre que mostren una imatge sensible a la bellesa i a la particularitat del país.

ASSAIG
per **ADOLF BELTRAN**

JOAN FUSTER I LA MÚSICA
Diversos autors
PUV. València, 2012
168 pàgines

La vuitena jornada Joan Fuster, celebrada a Sueca el 2010, es va centrar en la relació de l’assagista amb la música clàssica, però també amb la Nova Cançó, per als cantautors i intèrprets de la qual va escriure articles, solapes de discos, pròlegs o lletres. Aquest volum, publicat per iniciativa de la Càtedra Joan Fuster, inclou les aportacions que hi van fer Josep Iborra, Joan. B. Llinares, Xevi Planas, Vicent Torrent i Rafael Xambó, així com una breu antologia de textos.

ASSAIG
per **A. B.**

OBRA COMPLETA (ASSAIG)
Joan Fuster
Edicions 62
Barcelona, 2012

Aquest títol aplega, en realitat, dos volums en el pla de la publicació de l’obra completa de Fuster, el segon i el tercer. L’un recull tots els llibres més genuïnament assagístics que l’autor va escriure, així com alguns altres textos dispersos. L’altre inclou l’articulisme seriat que l’assagista suecà va escampar per diaris i revistes amb títol de secció estable. Es tracta d’un pas endavant ben notable en la publicació ordenada de l’obra fusteriana, una producció que permet avaluar-ne la importància i que convida a gaudir-ne

ASSAIG
per **A. B.**

DE LLORENTE A MARX
Pau Viciano
Publicacions de la
Universitat de València
València, 2012. 272 pàgines

Subtitulat “Estudis sobre l’obra cívica de Joan Fuster”, aquest llibre de Pau Viciano afronta els tòpics fusterians i antifusterians per a revelar la complexitat de l’aproximació que l’autor de Sueca va fer als problemes identitaris i col·lectius dels valencians. La seua actitud davant la tradició valencianista anterior, la influència del marxisme en les seues posicions o els elements del seu diagnòstic del País Valencià hi són revisats i analitzats amb solvència i rigor

Dijous 3 de maig a les 19:30 h. Sala Museu 2

Presentació de la segona edició del llibre

Entre aquella España nuestra y la peregrina. Guerra, exilio y desexilio,
de Arturo García

Hi intervindran: *Guillermo Palao Moreno*, president executiu del Patronat Sud-Nord
Josep Maria Jordan Galduf, catedràtic d'Economia Aplicada
Nuria Tabanera García, professora d'Història Contemporània
José Ignacio Cruz Orozco, professor d'Educació Comparada
José Maria García Álvarez-Coque, catedràtic d'Economia Aplicada

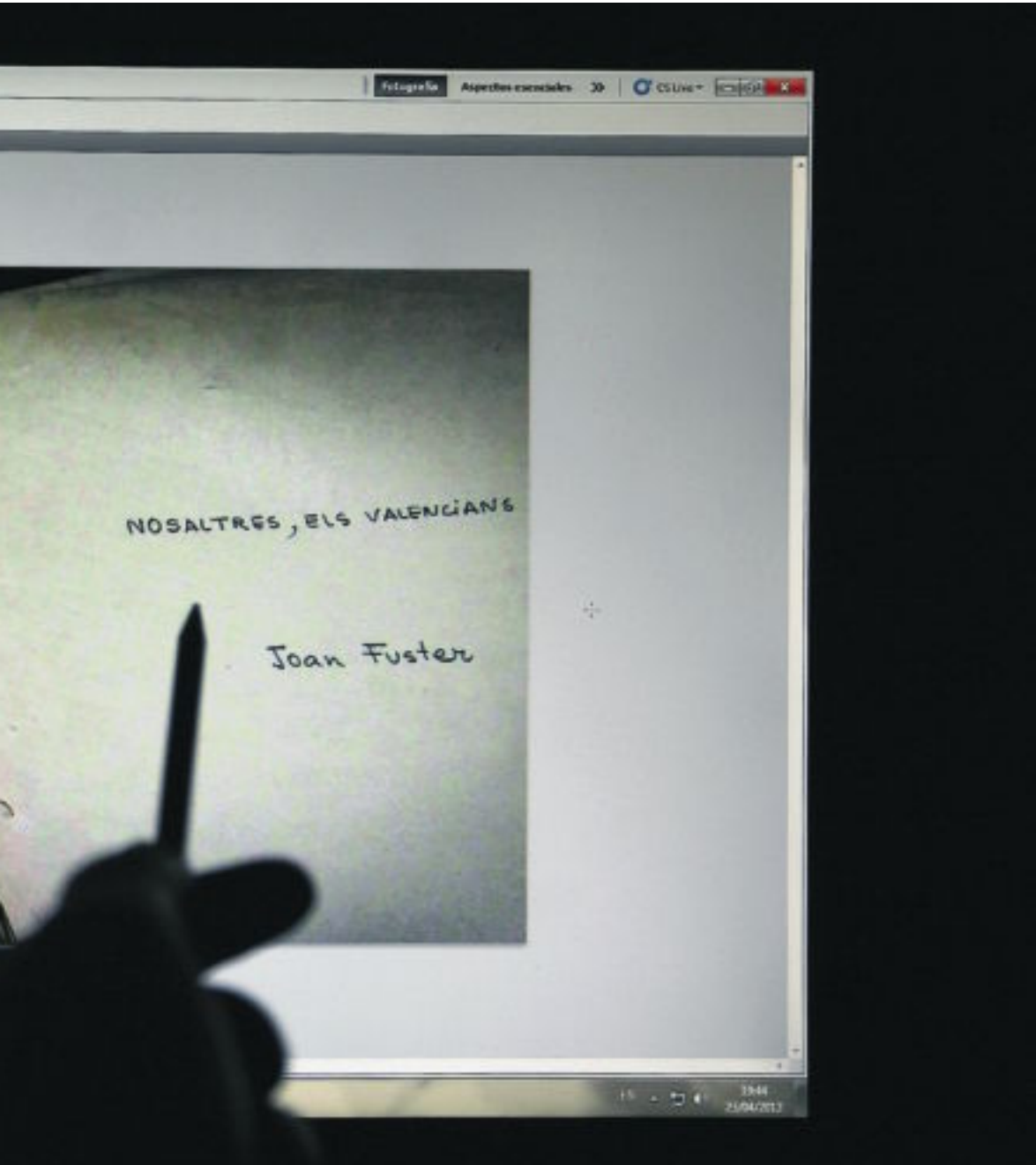
Divendres 4 de maig a les 19:30 h. Sala Museu 1

Presentació dels llibres

Guerra, Revolución, Constitución, editat per *Encarna García Monerris*
i *Carmen García Monerris*
Fernando el Católico y la ciudad de Valencia d'*Ernest Belenguier*
La nación de los españoles, editat per *Ismael Saz* i *Ferran Archilés*
Pere Joan Porcar: coses evengudes en la ciutat y regne de València, editat
per *Josep Lozano*

Hi intervindran: *Encarna García Monerris*, professora d'Història Contemporània de la UV
Ernest Belenguier, catedràtic d'Història Moderna de la UB
Ferran Archilés, professor d'Història Contemporània de la UV
Josep Lozano, escriptor
Vicent Olmos, editor de PUV

Correcció de proves de Joan Fuster per a la primera edició de *Nosaltres els valencians* i mecanoscrit original de l'assaig. / JESÚS CÍSCAR

“una instantània única —i també subjectiva—, a través d’un assaig fonamental que ajuda a entendre claus de la nostra societat. Tanmateix, caldria emmarcar-lo en la seua època i ser conscients que Fuster recollia la perspectiva dels anys 50, uns temps predemocràtics, al marge d’esdeveniments essencials que han continuat modelant la nostra autonomia”.

Xavi Puchades (València,

1973), guionista i dramaturg, encara que era molt jove quan va llegir *Nosaltres els valencians*, assegura: “Vaig sentir-me bastant identificat amb el que deia Fuster: els valencians no som ni carn ni peix. Més que res, per la meua condició bipolar, amb una infantesa i adolescència viscuda entre Bunyol i València, jo era mig xurro mig valencià. Quan pense en l’assaig del Fuster, m’arriben imatges d’una època

en què els pares es feien forts als vestíbuls dels col·legis condemnant poc menys que a la foguera els llibres escrits en català; les carpetes dels companys s’omplien amb adhesius de ‘No mos fareu catalans’ i, posant la cirereta, recorde González Lizondo brandant una taronja al Congrés”, recorda. “La lectura de Fuster va obrir portes, va ajudar-me a ventilar aquella atmosfera enrarida. Uns temps en què ens

ensenyaven a parlar una llengua que després no podíem practicar en un entorn social i polític advers. Molts anys després, vaig prendre la decisió d’escriure teatre en valencià i vaig trobar gent amb qui poder parlar. Hui, encara que continue sent bipolar, almenys la meua ambigua identitat no s’ha quedat coixa”, conclou.

Per raons generacionals, algunes de les persones consultades, com ara l’arquitecte Carles Dolç (València, 1949), accediren al llibre de manera quasi coetània a la seua aparició. “En el meu exemplar vaig escriure l’any que el comprí: 1964. Jo tenia quinze anys. El meu espontani valencianisme em va dur a interessar-me per un llibre que havia conegut a través de la revista *Destino* que mon pare portava a casa. Vaig llegir *Nosaltres els valencians* amb el fervor d’un jove que està descobrint el món”. En el seu balanç actual de l’obra no oblida contextualitzar-la, però tampoc no vol amagar el que considera encerts. “En la primera lectura vaig pensar que

Xavi Puchades: “Vaig sentir-me identificat amb que els valencians no som ni carn ni peix”

Carles Dolç: “El vaig llegir amb el fervor d’un jove que està descobrint el món”

Pau Martínez: “Amb els meus ulls d’ara, la visió canvia i molt”

Fuster resolia el problema, en les relectures posteriors, al llarg dels anys, he pensat que, en realitat, el plantejava. Això era molt en una societat com la nostra. Les investigacions posteriors, en particular sobre la història econòmica del país, matisaren algunes de les seues afirmacions. I els debats, tan aferrissats, encara més. En *Nosaltres els valencians* hi ha una visió sagaç sobre la desídia i la submissió de

les nostres classes dirigents que, dissortadament, no ha perdut massa actualitat. D’aqueix llibre de Fuster sempre m’admira la mescla de raó i passió amb què està escrit”, rebla.

Pau Martínez (València, 1974) és realitzador de cinema i televisió. La seua visió ha anat variant des d’una primera lectura entusiasta del llibre, en l’època adolescent, fins a l’actualitat, en què contempla els pressupòsits de l’obra amb més distanciament. “Fa uns vint anys que vaig llegir *Nosaltres els valencians*. L’experiència de tornar a llegir-ho m’ha demostrat que efectivament ja no soc ni pense com aquell xaval que a penes feia 18 anys. La primera vegada que vaig aproximar-me a l’obra de Fuster ho vaig fer amb el punt de vista d’un jove que veia Catalunya com un germà gran que ens havia de solucionar tots els problemes dins d’aqueix ens paradisiac anomenat Països Catalans. Amb els meus ulls d’ara, els d’un home que s’apropa a quaranta anys, la visió canvia, i molt”, explica. “Ara m’agrada pensar en els catalans”, prossegueix, “com uns cosins germans nostres amb qui poder entendre’ns en igualtat de condicions, però amb qui no hauríem de tindre una relació sucursalista, per dir-ho en termes fusterians, com la que tenim amb Madrid”. “El que no tinc tant clar és si sóc només jo qui ha canviat, perquè molts dels problemes que es planteegen en el llibre continuen irresolts”, reconeix.

Una visió ben diferent de la de Carles Llinares (Alcoi, 1976), músic, antic membre de Verd-Cel i, actualment, en la formació Batà, que aporta l’opinió més sintètica. “Amb valentia i sense complexos, Fuster defineix el sentiment de ser valencià per a viure, sentir, parlar, estimar i treballar en valencià i a la nostra manera, sense pors, vergonyes ni manies”, resumeix, de manera apassionada i directa. “*Nosaltres els valencians*, l’Alcorà dels valencians, és lectura obligada per no oblidar-nos de nosaltres, és un manoll d’arrels que alimenten la vida que surt de la terra i creix cada dia un poc més, ferma i verda com una carrasca. Amb Fuster a les mans ja poden vindre d’Almansa o d’onsevulla”, afeg amb esperit metafòric.

43 FIRA DEL LLIBRE

DEL 26 D'ABRIL AL 6 DE MAIG 2012

Dijous 26 d'abril

a les 19:30 h. Sala Museu 1

Quatre llibres sobre Joan Fuster, als 50 anys de «Nosaltres, els valencians»

Catàleg de l'exposició «Joan Fuster. Nosaltres, els valencians. 1962-2012»
Joan Fuster i la música, de J. Iborra, J. B. Llinares, X. Planas, V. Torrent i R. Xambó
De Llorente a Marx. Estudis sobre l'obra cívica de Joan Fuster, de Pau Viciano
Joan Fuster: el projecte de normalització del circuit literari, de Vicent Simbor

Hi intervindran: **Antoni Ariño**, vicerector de Cultura de la UV
Ferran Carbó, coordinador de la Càtedra Joan Fuster
Pau Viciano, autor
Vicent Simbor, autor

ACTES PROGRAMATS PER PUV

JARDÍ DE VIVERS / CASETA 46-47-48

Dimecres 2 de maig

a les 19:30 h. Sala Museu 1

Presentació dels llibres

La química analítica, hoy y mañana, de Miguel Valcárcel Cases
Obra completa. Joan Fuster. Assaig, editat per Antoni Furió i Josep Palàcias
Inscripcions romanes del País Valencià VI, de Josep Corell
Barracas del litoral mediterráneo. Catálogo de Valencia y su entorno, de Juan Antonio García Esparza

Hi intervindran: **Esteban Morcillo**, rector de la Universitat de València
Miguel de la Guardia, catedràtic de Química Analítica de la UV
Ferran Carbó, coordinador de la Càtedra Joan Fuster
Ferran Grau, professor de Filologia Clàssica
Juan A. García Esparza, professor d'Enginyeria Mecànica i Construcció de la UJI

La glòria de les paraules

Piera descobreix en la biografia de Llorente un personatge desconegut

JOSEP PIERA. EL SOMNI D'UNA PÀTRIA DE PARAULES (BIOGRAFIA DE TEODOR LLORENTE)
Edicions Bromera
Alzira, 2012

Martí Domínguez

Aquest llibre és particularment atractiu per dos motius: perquè se'ns descobreix la figura de Teodor Llorente i perquè qui ho fa és el poeta Josep Piera. Sobre els dos engranatges descansa aquesta biografia, en la facilitat narrativa de Piera i en la desconeguda riquesa de la vida i obra de Teodor Llorente. Perquè Piera no s'amaga, no adopta actituds tèbies i mostra la seua admiració plena per l'obra poètica i intel·lectual del fundador de *Las Provincias*. Després d'haver llegit aquest llibre, la figura de Llorente ix repristinada, i la seua glòria, si més no, se'ns fa més evident i justa.

No era fàcil escriure aquesta biografia. És cert que durant els darrers anys n'hi ha hagut revi-

sions valuoses, com ara l'excel·lent treball dut a terme per Rafa Roca. Tanmateix, mancava una obra on s'abandonara l'exigència de l'especialització, i es parlara des de la dimensió literària. Ningú fins al moment no ho havia fet: els escriptors conservadors valencians, profundament castellanitjats, han perdut tot vincle amb el poeta; els escriptors esquerrans, en canvi, sempre han mirat Llorente d'esquiltllèbit, i no li han perdonat ni el seu conservadorisme ni el seu catolicisme.

Això ha fet de Llorente un personatge en bona part desconegut pel valencianisme. La lectura d'aquesta biografia ens descobreix la injustícia (o el biaix) amb què en molts sentits se l'ha jutjat: era alguna cosa més que un poeta que feia versets a les barraques i a les llauradores valencianes. Piera ens el mostra com un dels motors més importants de la renaixença catalana, una referència indiscutible a Catalunya, protector de mossén Verdaguer, i persona de referència al Principat. També desactiva molts clixés, com el de

Un bust de Teodor Llorente en l'exposició que se li ha dedicat. / JESÚS CÍSCAR

Aquest llibre és un atractiu itinerari pels orígens del valencianisme modern

gran propietari rural, que viu de bòbils bòbils de la renda de les seues terres. Més aviat al contrari, Llorente fou un treballador infatigable, amb sessions maratòniques al diari, i amb un sentit de la disciplina basat en el treball

textualitzador. El biògraf es posa en la pell de l'altre i, com Montaigne, intenta imaginar què hauria fet ell en aquelles circumstàncies. Traspua un afecte sincer: aquells homes tenien el seu mèrit, i d'ells ve tot, o quasi tot. Tot el que som i tot el que hauríem pogut ser.

Josep Piera relata les tensions entre el sector conservador, capitanejat per Llorente, i el republicà i esquerrà, dirigit per Constantí Llobart, i esperonat pel seu deixeble Vicent Blasco Ibàñez. També explica molt bé la dificultat que el poeta del *Llibret de versos* trobava en denominar català la llengua dels valencians (pensava que seria millor denominar-la llemosí, un terme que no causava animadversió entre els valencians). El seu gran amic Querol seria més valent en aquest sentit, i no dubtaria

de titular una part dels seus poemes amb el contundent nom de *Rimes catalanes*. Però Llorente volia despolititzar tant com fóra possible el valencianisme, i que el que unira els lletraferits fóra "la pàtria de les paraules". Allò fou un somni de poeta, perquè no hi ha literatura sense ideologia, ni pàtria sense idees. Fou la seua gran obsessió, el seu gran somni, que els poetes es guiaren tan sols per les muses i deixaren de banda la política. Un desig que, al capdall, també fou el seu fracàs més gran.

NARRATIVA
per **FRANCESC CALAFAT**

EN LES MARS PERDUDES
Raquel Ricart
Edicions Bromera
Alzira, 2012
172 pàgines

Amb aquesta novel·la, que ha guanyat el premi Bancaixa de narrativa juvenil, Raquel Ricart narra l'extraordinària aventura d'una adolescent que, amb la cama trencada, passa el seu desfici mirant amb una ullera de llarga vista. Al mateix temps, en aquesta trama plena de tendresa, la protagonista veu trasbalsat el seu món de la infantesa i es troba durant un temps desconcertada enmig de sentiments contradictoris

JUVENIL
per **A. B.**

LA CASTA DE BANYA TRENCADA
Pepa Guardiola
Tàndem Edicions
València, 2012
96 pàgines

El protagonista d'aquest relat és un bou, un animal valent i noble que sap que morirà en una plaça. Però és un ocell qui fa de narrador i qui desplega una estratègia ben singular per a evitar-li el fatídic destí. La vida i les relacions dels animals en plena natura permeten a l'autora ressaltar els valors de la lluita, la solidaritat i l'instint de supervivència

NARRATIVA
per **ADOLF BELTRAN**

HUMORS AGRES
Sico Fons
Edicions del Bullent
Picanya, 2012
175 pàgines

Els relats d'aquest volum tenen un element unificador en la ironia, aquella "tristesa que no pot plorar" que, tot citant Jacinto Benavente, l'autor apunta a l'inici del llibre. Les situacions quotidianes, les relacions personals, les actituds que les persones mantenim en les nostres relacions socials centren les narracions, amb protagonistes que oscil·len entre el desfici i l'elucubració.

REVISTA
per **A. B.**

MÈTODE
Número 73
Universitat de València
València, 2012
112 pàgines

La força del món és el títol d'aquest número de la revista de difusió de la investigació que coincideix amb la celebració de la Fira del Llibre de València. L'energia centra un dossier coordinat per Ramon Folch en el qual s'aborden aspectes com els mercats energètics, l'energia nuclear o les energies solar i eòlica, així com l'estalvi i la sostenibilitat.

**CONSELL
VALENCIÀ
de CULTURA**

**23 D'ABRIL 2012
DIA DEL LLIBRE**

Una temporada de ficció

Panorama d'un curs fecund en les lletres valencianes

FRANCESC CALAFAT València

El curs literari va començar potent. El va obrir a l'octubre Ferran Torrent amb un títol atractiu, *Les ombres en la nit* (Columna), una novel·la de suspens i, per tant, d'entreteniment, però carregada de pólvora. Furga dos temes importants, com la postguerra espanyola i els primers passos dels supervivents de l'Holocaust. Toca dos punts poc tractats: el ressentiment i l'odi que dugué alguns supervivents a venjar la mort dels sis milions de jueus i, a través del personatge Santiago Cortés, recorda una minoria oblidada, els gitanos. Aquest thriller d'espionatge conté una bona part dels ingredients del gènere: missions perilloses, intencions fosques, agents que no se sap a què juguen i caçadors caçats. És una obra coral, altament dramatitzada amb uns diàlegs tallants i rotunds, una prosa neta i un ritme elèctric.

El mateix mes un altre autor valencià de pes, Vicent Usó, va donar a conèixer *La mà de ningú* (Proa), situada també fora de les nostres fronteres, en concret al nord de França. Hi fa servir pinzellades del gènere policíac per a pintar un món sòrdid. Amb un punt de misteri hi presenta vides corrents, però que arrosseguen secrets, per a descriure realitats i conflictes deferents. Sota la normalitat hi ha uns quants secrets que serveixen per a tocar temes espinosos, com ara la immigració il·legal, el tràfic de prostitutes i pràctiques mèdiques al marge de la llei. El narrador és destre en l'exploració dels sentiments dels personatges i sap traure punta als detalls nimis i a les relacions callades, per mitjà del gest més menut i la mirada subtil.

Tot seguit Xavier Aliaga va traure un dels plats forts de la temporada, *Vides desafinades* (Edicions 62), que, situada a cavall entre València i Barcelona, té com a fons la música independent i els primers compassos de la crisi actual. És una història amb molta molla, de veus encreuades, que segueix les vides de joves d'ara, plenes d'objectius i que mostren les ferides d'un món equivocat. Contemplem els alts i baixos dels sentiments i els equívocs de l'existència i com els egoismes provoquen catàstrofes enormes. Una reflexió veritable sobre el temps vist com la consumació del desassossec, però també com l'esforç permanent de controlar-lo, sobre la complexitat de les relacions sentimentals i la força de l'amistat, sobre la dificil comunicació entre generacions i el lligam íntim entre vida i art, ací música.

Una bona sorpresa ha estat l'estrena literària d'Anna Moner, que amb *Les mans de la*

De dalt a baix, Anna Moner, Ferran Torrent, Xavier Aliaga i Silvestre Vilaplana. / JESÚS CÍSCAR / MÓNICA TORRES / NATXO FRANCÉS

deixebla (Bromera) ens evoca l'univers de Frankenstein i ens transporta al segle XVIII, a l'exploració dels límits en el ram dels metges. Els punts forts de la novel·la són la història absorbent que encadena uns personatges plens de plecs i la creació d'un clima envoltant, de reverberacions simbòliques, opressiu i tenebrós per la combinació i contrast de bellesa i monstrositat, de luxúria, morbositat i terror, enmig d'escenes saturades per la descomposició i les aromes florals.

Silvestre Vilaplana ens condueix també al terreny de la morbositat i l'horror amb *El quadern de les vides perdudes* (Bromera). És un thriller que es decanta pel costat psicològic i que descriu les tribulacions d'un vell en fase de perdre la memòria, angoixat pel fet que sospita que pot ser un assassí de xiquetes. En el seu desassossec s'agafa desesperadament a la literatura com una via per no perdre la consciència de qui és.

Xavier Aliaga va traure un dels plats forts de la temporada

Entre les novetats cal subratllar la novel·la 'La gatera', de Muriel Villanueva

Jordi Colonques s'atrinxera en la metralla literària i en *Món animal* (Onada) desenvolupa amb efectivitat una sàtira sagnant sobre el món actual per mitjà de personatges delirants o estampes demolidores sobre la venda ambulant i l'obsessió pels parcs temàtics. Cal no oblidar *Raons de sang i foc* (Bromera), de Pep Castellano, centrada en la guerra de la Germania i en què la protagonista ha de silenciar un secret terrible.

Enguany el gènere del conte inclou uns quants títols. Anna Lis s'estrena com a narradora amb *Les temptacions* (Edicions 96), un llibre amable i amb bones dosis d'ironia. Hi desplega una galeria notable d'actituds i situacions sobre les relacions sentimentals, familiars i d'amistat que corren per les pujades i les baixades d'unes relacions tan àmplies com complexes. Contades amb una prosa funcional, col·loquial, plena de girs de tota mena, on cada conte se sustenta en imatge i una estructura que la ressalten. Sico Fons ha reunit en *Humors agres* (Bullent) relats irònics que pinten situacions absurdes i patètiques de la vida actual. En canvi, Francesc Mompó, en *Fronteres de vidre* (Germania), confecciona històries que dansen entre la realitat i la irrealitat, entre la lògica i l'absurd.

Entre les novetats cal subratllar la novel·la *La gatera*, de Muriel Villanueva (Amsterdam). La protagonista, que hereta dos pisos units per una gatera, transitada per un gat taronja, trenca un dietari força suggeridor a base de somnis i vivències, lectures i pensaments per indagar la seua identitat, sobretot la sexual. Una proposta interessant plena de salts que uneix en un mateix alé vital passat i present, realitat i ficció.

Isabel-Clara Simó, amb l'eficàcia de sempre, ens presenta en *Un tros de cel* (Bromera) una denúncia de la prostitució i de les màfies que té com a protagonista una adolescent de Hong Kong, forçada a prostituir-se a la ciutat de València i que tracta de fugir de les atrocitats que ha patit amb l'objectiu de controlar el rumb de la seua pròpia vida.

El poeta Berna Blanch, en la primera incursió en la narrativa, aposta pel gènere fantàstic. Així, en *Apunts d'altres mons* (Onada), per mitjà d'un seguit de monòlegs, presenta un ésser eteri que s'instal·la dins d'altres éssers vius per recórrer l'univers fins que aterra en l'interior d'un ésser humà.

Per tancar, dues obres que no pertanyen a la ficció, però que estan escrites amb voluntat literària. En la primera, *El somni d'una pàtria de paraules* (Bromera), Josep Piera es planteja revitalitzar la figura de Teodor Llorente i, en un segon pla, la resta dels protagonistes que s'esforçaren per engegar la Renaixença a València. Repassa la trajectòria intel·lectual i poètica del creador de *Las Provincias* i la connecta amb els corrents de l'època. En el segon, *Viatge pel meu país* (Edicions 3i4), Joan Garrí recorre amb ulls actuals el viatge que va fer Fuster fa cinquanta anys amb la finalitat de veure l'evolució del país.

POESIA
per **FRANCESC CALAFAT**

AI
Rubén Luzón
Edicions Bromera
Alzira, 2012
88 pàgines

Rubén Luzón (València, 1982) aposta, com en llibres anteriors, per una lírica sense concessions, en què la voluntat d'esprémer i tensar les formes i el llenguatge té un paper nodular. Hi integra pòsit de cultura clàssica i mentalitat actual per a bastir una poesia exultant en imatges i de sintaxi sinuosa. L'autor no cerca la connexió directa, sinó la comunicació efectiva per mitjà dels colps que generen les analogies poètiques i els talls que causen les emocions i les idees.

NOVEL·LA
per **F. C.**

LA GATERA
Muriel Villanueva
Amsterdam
Badalona, 2012
149 pàgines

L'escriptora valenciana resident a Barcelona desplega en aquesta novel·la, guanyadora del premi Just M. Casero, la història d'una jove que hereta dos pisos interconnectats per una gatera, i una història plena de sorpreses. Escriu un dietari que creix lliurement ple de salts en el temps i revolts d'estils i de llenguatge, en un viatge introspectiu. Una ficció en els intersticis entre la realitat i la ficció, entre la masculinitat i la feminitat.

ASSAIG
per **ADOLF BELTRAN**

VALENCIANISME, L'APORTACIÓ POSITIVA
Francesc Viadel
PUV. València, 2012
460 pàgines

Amb el subtítol "Cultura i política al País Valencià (1962-2012)", Viadel fa en aquest llibre un inventari de l'aportació que el valencianisme ha fet a la cultura i a la societat valencianes. Però no es queda en això, perquè hi fa també una avaluació, alhora crítica i reivindicativa, del paper que aquest moviment social ha tingut en la vertebració col·lectiva.

TEATRE
per **A. B.**

ICEBERG
Paco Romeu
Edicions Bromera
Alzira, 2012
91 pàgines

Guanyadora del premi Palanca i Roca-Ciutat d'Alzira, aquesta comèdia dramàtica s'inicia en el moment en què una persona cega en mata una altra. Després, un flashback descriu la deriva física i emocional dels personatges. Com destaca Verònica Cantó en el pròleg, la metàfora de l'iceberg val per a aquesta deriva, però també per a l'estructura de l'obra i allò submergit que revela.

CARTES DE PROP

Cinquanta anys després

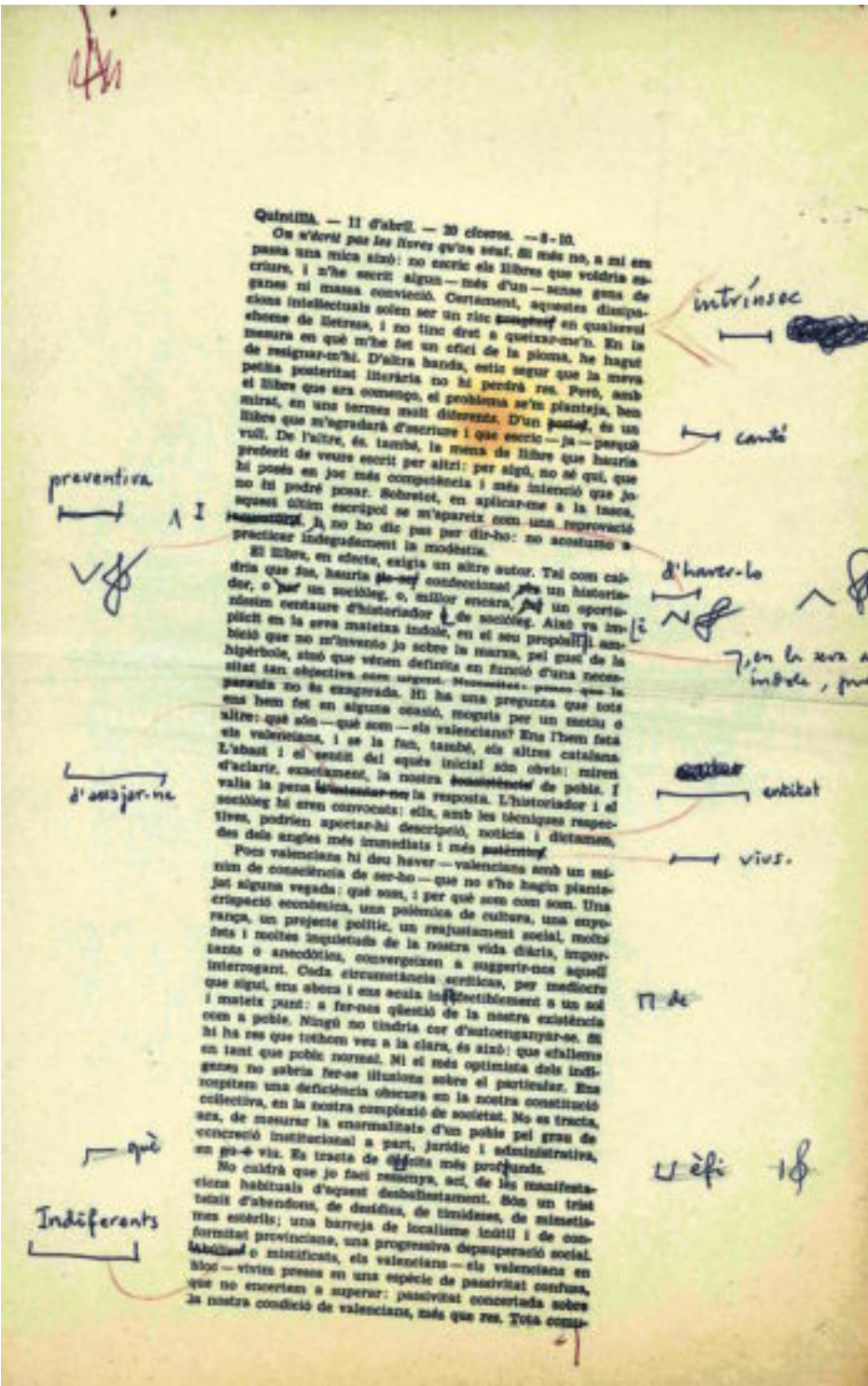
Enric Sòria

En aquest sant Jordi, el record de Joan Fuster ha estat molt present per dos motius importants: perquè finalment s'ha représ la reedició de les obres completes de l'assagista valencià, i perquè enguany fa mig segle de l'aparició d'un llibre, *Nosaltres els valencians*, que ha influït enormement tant en la política com en la cultura del nostre país.

No hi ha dubte que *Nosaltres els valencians* és un llibre important i, en certs sentits, fundacional. Per a alguns valencianistes, més que un llibre, és el llibre, i suscita una veneració que, al seu autor, que era un escèptic tenaç, el feia riure i també l'irritava. Aquesta veneració ha conjurat tot un aplec d'anècdotes encomiàstiques al voltant seu. És comprensible. Els seus devots rendeixen un culte a Joan Fuster, com a profeta o heroi fundador, prou arquetípic, mentre que els seus detractors el tracten pitjor que un heretge sense haver-lo llegit, perquè, per descomptat, els llibres dels heretges es cremen, però no es llegeixen.

Quant a l'anecdota, és cert que *Nosaltres els valencians* es va haver d'escriure molt de pressa, perquè era un encàrrec d'última hora. Fuster el va redactar —i ho recordava amb cert orgull— en un rampeu de cafés, whiskys, núvols de tabac i matinades heroiques. L'anècdota ha transcendit perquè subratlla qualitats numinoses: l'esforç herculi i la inspiració febril de l'escriptura. Amb tot, és possible que aquestes “condicions de producció” (per usar la terminologia de l'època) afectaren l'estructura del llibre, que a estones és una mica esfilagarsada i dissol la línia cronològica que l'enmarca en una sèrie de meandres argumentatius recurrents. Les idees, en canvi, s'exposen sempre amb claredat meridiana. És obvi que Fuster deia la veritat quan afirmava que no va fer més que abocar al paper una sèrie d'idees que ja feia molts anys que l'inquietaven. Per això, perquè al darrere hi havia una reflexió d'anys sobre el nostre país, el fons del llibre és molt coherent, i les seues suggestions, esmoladament articulades.

En canvi, els devots fusterians, a fi d'arredonar la llegenda exemplar, solen fer dues afirmacions més matisables: que *Nosaltres els valencians* va provocar una onada d'indignació entre la dreta cerril que ens ha tocar en sort, que culminà en la cremà de la seua efigie en una falla (i més tard en atemptats amb bomba), i que el llibre va ser el llevat fundacional de la generació d'intel·lectuals que impulsaren el valencianisme dels anys 60 i 70. En realitat, ben poca gent va llegir *Nosaltres*

Correcció de proves de Joan Fuster per a l'edició de *Nosaltres els valencians*.

els valencians amb irritació, perquè la gent que aquest llibre podia irritar no llegia en valencià mai. Ni en sabia, ni en veia la necessitat. Cert que en la premsa van aparèixer algunes protestes molt col·lèriques, però tan aïllades que no provo-

caren massa esguits. El que desfermà l'ultratge col·lectiu va ser un altre llibre, *El País Valencià*, una guia de viatges escrita amb amabilitat, però on s'intuïa, en un idioma accessible, l'heterodòxia de la mirada que Fuster estenia sobre el seu país.

I com que ací el van entendre, el van atacar. Que Fuster se sorprenguera perquè un llibret tan bonhomíós provocara una resposta tan brutal, indica que sempre va ser ingenu respecte a la fulminant eficàcia del populisme de masses. És cert que el llibre autènticament provocador, i el que postulava un projecte per al nostre país, era el que ara fa 50 anys; però això, en bona mesura, se'ls escapà als seus enemics. No el van llegir des del principi.

Quant als joves valencianistes de llavors, Fuster els influí molt, sens dubte, però aquest influx no va ser tan exhaustiu com s'ha dit. Tenien moltes coses en comú, i l'admiraven, però també en discrepaven en qüestions de detall, o no tan de detall. Per això, els pocs conats de debat civilitzat amb Fuster i la seua obra provenen de la gent que els devots diuen que n'eren els fills i que en tot cas n'eren els hereus. Alfons Cucó no compartia les posicions polítiques de Fuster; el nacionalisme de J. F. Mira tampoc és un calc del fusterià; Manuel Ardit li discutí aspectes històrics; Ernest Lluch va fer una esmena a la totalitat del seu plantejament econòmic; també Lluís Aracil marcà distàncies. És el que cal esperar d'un món intel·lectual viu: es fan

Fuster deia la veritat quan afirmava que no va fer més que abocar al paper una sèrie d'idees que l'inquietaven

‘Nosaltres els valencians’, en el que té de proposta i de repte, encara és un llibre que val la pena llegir i discutir

propostes i es debaten, i del debat naix la llum. Les circumstàncies del valencianisme, sempre precàries, no permeteren que aquest debat prenguera cos en el seu moment, i després se l'erigí en el text canònic d'un moviment resistencial. *Nosaltres els valencians* ocupa encara avui un lloc massa isolat dins de les temptatives que hem fet els valencians d'explicar-nos a nosaltres mateixos. El primer a patir-ho en va ser l'autor, que era un gran polemista i es va quedar amb les ganes d'exercir-ne. Cal dir que és una llàstima, precisament perquè parlem d'un llibre intel·ligent i provocador, ple de virtuts potencialment fructíferes, que volia estimular un gran diàleg. I el va estimular, però en una escala i amb unes repercussions menors de les que mereixia. Potser per això, al cap de 50 anys, *Nosaltres els valencians*, en el que té de proposta i en el que té de repte, encara és un llibre que val la pena llegir i discutir. No és un monument, sinó una aposta, i es manté viu.

Un tros de cel
Isabel-Clara Simó

Ombres en la nit
Ferran Torrent

El quadern de les vides perdudes
Silvestre Vilaplana

www.bromera.com edicions

bromera

Signen les seues novetats a la Fira del Llibre de València (casetes 28 i 29)

Pasqual Alapont, Berna Blanch, Fina Girbés, Juane Gumbau, Enric Lluch, Gemma Lluch, Urbà Lozano, Rubén Luzón, Xavier Minguez, Anna Moner, Eva Peydró, Josep Piera, Raquel Ricart, Paco Romeu, VerdCel.

Consulta el calendari complet d'activitats a www.bromera.com.